

Folkhälsomyndigheten borde inte kväsa framtidshoppet (publicerad DN Kultur 2020-11-30)

”Ett vaccin kommer inte att ändra situationen, vi kommer att få leva med den här sjukdomen och våra restriktioner i åratals.”

Jag befann mig på österrikiska ambassaden. Det var den 5 oktober och jag satt mitt emot Folkhälsomyndighetens chef Johan Carlson, liksom honom inbjuden med anledning av att den besökande österrikiska EU-ministern ville orientera sig om den svenska coronastrategin, och vaccinfläget. Med på lunchen var också en representant för AstraZeneca.

Jag tittade förvånad på Carlson. Varför sa han så? Varför var han så säker på att ett vaccin inte skulle komma att märkbart ändra situationen? EU-ministern, som till Carlson hade ställt frågan om hur länge vi ska behöva leva så här, såg beklämd ut. I åratals?

Men jag var mest förvånad. Och min förvåning har bara ökat.

Den 9 november gick läkemedelsbolaget Pfizer ut med att deras Covid-19 vaccin är mer än 90 procent effektivt i att skydda mot smitta. Den 16 november gick konkurrenten Moderna ut med att deras Covid-19 vaccin är 94,5 procent effektivt i att skydda mot smitta. Det var absolut strålande siffror, långt över vad som anses vara godtagbar skyddseffekt för ett vaccin. Båda bolagen genomför nu fas 3-studier, det sista ledet i vaccinprövningar, där tiotusentals frivilliga ingår, och Pfizer har redan ansökt om godkännande för sitt vaccin hos amerikanska läkemedelsverket. Nu har också AstraZeneca presenterat data på sitt vaccin, som bygger på en annan teknik. Inte lika respektingivande data som Modernas och Pfizers, men ändå positiva. Plötsligt ser framtiden ljus ut. Förvisso vet vi ännu inte hur länge skyddseffekten sitter i, men av allt att döma kan man räkna med minst ett halvår, förmodligen mer. Och även influensavaccinationer måste ju tas om varje år, om man vill vara skyddad.

Dagen efter Modernas tillkännagivande kallade regeringen till pressträff. Man ville redogöra för den svenska upphandlingen av vaccin. Med på pressträffen var statsminister Stefan Löfven, socialminister Lena Hallengren, Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström samt Johan Carlson, chef för Folkhälsomyndigheten, vars uppdrag det är att ta fram en nationell vaccinationsplan.

”När mörkret nu sänker sig över Sverige på mer än ett sätt, så är den här nyheten trots allt något som gör att man känner hopp och förtröstan”, sa Löfven om nyheterna från vaccinproducenterna.

”Igår lämnade ju regeringen flera bistra besked”, tillfogade Hallengren. ”Idag är en påminnelse om att mitt i allt detta fortsätter oförtrutet arbetet för en väg ur pandemin.”

Och vaccinsamordnaren Bergström instämde: ”Vi visste inte i början av det här året att det ens gick att göra vaccin mot det här viruset, men det ser nu mycket lovande ut ... De här resultaten visar på mer än 90 procents skyddseffekt. Det är väldigt bra.”

Sedan blev det Johan Carlsons tur. Och han hade ett helt annat budskap. Han ville dämpa förväntningarna: ”Vaccin är inte lösningen på pandemin, på det viset ... När vi får effekter som är betydande på smittspridningen, ja det kommer att ta längre tid, det tar alltid ett eller annat år innan man får betydande effekter på smittspridningen ... Man ska inte räkna med att det kanske ens sker under första året vi vaccinerar ... Så det finns all anledning att ligga kvar med åtgärderna, och också ställa in sig på att det kommer att ligga åtgärder kvar under lång tid ... Som vanligt kommer det över huvud taget inte att bli på väldigt, väldigt lång tid.”ⁱ

Johan Carlson la onekligen sordin på stämningen under pressträffen. Och hans behov av att trycka ner förväntningarna på vaccinerna är återkommande. I Dagens Industri, den 17 november, sa han: ”I bästa fall kan vi avveckla allt 2022”, och han höjde ett varnande finger för att vaccinet kanske inte är så effektivt som alla hoppas.ⁱⁱ Liknande uttalanden gjorde

Carlsson under pressträffen 24 november,ⁱⁱⁱ och tongångarna har också hörts från Anders Tegnell.^{iv}

Men deras attityd skiljer sig inte endast från regeringens och vaccinsamordnarens, utan också från kollegans i Finlands Smittskyddsinstitut, Mika Salminen. Hans respons på vaccinbeskeden var: ”Det var ju jättegod nyheter ... Om det går riktigt bra så hinner vi vaccinera en stor del av befolkningen före sommaren.”^v

Man har med tanke på vaccinrapporterna svårt att förstå det pessimistiska tonläget hos Carlson och Tegnell. Och faran är att det smittar av sig på svenska folket, som har lärt sig att lyssna på myndigheten. För det är en missmodighet som inte bara riskerar att utan anledning kväsa framtidshoppet, utan också kan minska människors benägenhet att vaccinera sig.

Vad handlar då denna uttalande, och av allt att döma omotiverade, pessimism om?

Det är förstås svårt att sja om, men jag går i minnet tillbaka till lunchen på Österrikes ambassad. För något som Carlson tog upp gång på gång var vad som har kallats för grundbulten i den svenska coronastrategin: ”sustainability” – hållbarhet över tid. Vi kommer att få leva med detta i årtal, och då, menar man, kan vi inte ta i för hårt, då måste vi begränsa våra restriktioner till sådana som folk orkar tillämpa, år ut och år in. Carlson nämnde det under lunchen bland annat i samband med munskydd – ett smittskyddsverktyg anammat av nästan alla världens länder, men där Sverige håller emot: ”Vi behöver ’sustainability’”, sa han, ”och människor kan inte springa omkring i munskydd i flera år.”

Behovet av att se på Sveriges hanterande av pandemin som en långsiktig strategi har också, framför allt under våren, använts som skäl till att inte stirra sig blind på de höga svenska dödstaten.^{vi}

Men vad händer om Sverige inte behöver en strategi som ska hålla i årtal? Vad händer om vi inom sex månader, med hjälp av vaccinering, kan börja leva mer som vanligt?

Jag vet inte om Carlsons och Tegnells varningar för alltför höga förväntningar på vaccinerna kan förklaras med att det skulle gå på tvärs mot deras strategi. Kanske är de bara försiktiga generaler. Men en sak vet jag: Vi får inte kväsa människors hopp inför framtiden. Och vi får absolut inte göra något för att motverka en bred vaccinering av svenska folket, och en bred acceptans för att detta kan hjälpa oss ur krisen – fas 3-studierna har trots allt hittills gett mycket goda resultat.

Och som Stefan Löfven sa på pressträffen: ”Det är först när människor är vaccinerade som det gör verkan, inte bara att vaccinet finns.”

*Lena Einhorn är författare och filmare,
och var tidigare verksam som virolog*

ⁱ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/11/digital-presstraff-med-statsministern-17-november-2020/>

ⁱⁱ <https://www.di.se/nyheter/folkhalsomyndigheten-vi-far-leva-pandemin-i-flera-ar-till/>

ⁱⁱⁱ <https://www.svtplay.se/video/29221482/nyheter-direkt/nyinsatt-presstraff-om-vaccinlaget>

^{iv} <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/jBvEjq/tegnell-avfardar-kritiken-kan-inte-forsta-den>

^v <https://svenska.yle.fi/artikel/2020/11/22/thls-mika-salminen-har-gatt-fran-skeptisk-till-optimistisk-i-basta-fall-ar-en>

^{vi} <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/tegnell-enogt-att-enbart-se-till-dodstalen>